

Jindra Imlauf:

Bromový olejotisk.

K praxi bromového olejotisku mohu z vlastní zkušenosti říci několik slov.

Článek p. A. H o u ž v y *) zcela správně potvrzuje, že není nutností dosud za jedinou vyhlašovaná vývojka amidolová. I já jsem se přesvědčil, že rodinal nebo adurol-metol, třeba byly roztoky již hodně staré, dává dobré výsledky. Ba věru lepší, protože obě tyto vývojky snadněji se přizpůsobují expozici, nežli amidolová. Při amidolu je nevyhnutelno expozici naprosto „trefiti“; pak vyvolává rychle a pěkně, jinak je zle.

Kdo trefí však pokaždé naprosto správnou expozici? Ani mistr Špillar, s dovolením...

Proto bylo velmi záslužno, že našel se náš český autor, jenž rozvrátil samospasitelnou německou theorii o amidolu.

Ustalují ovšem v roztoku neutrálním. Je to pohodlné a levné. Mohu vždycky upotřebiti ustalovače čerstvého. Arciže, rozpouštím-li bezprostředně před upotřebením, vezmu vlahou vodu, aby lázeň nebyla příliš studená. Jak známo, sirnatan sodnatý značně snižuje teplotu. Obojí ustalování, jakož i po vybělení prováděl jsem v témže roztoku, neboť bylo jej dosti, že neměl jsem obavy, aby byl vyčerpán. Upozorňuji však, že nutno obrázky dobře opláchnouti po vyvolání, aby ani stopa vývojky nebyla přenesena do ustalovače. Znečistil by se velmi záhy a kdož ví, zdali by nebarvil vrstvu papíru. Rovněž po vybělení vyplachuji dosti důkladně; hlavně však po vyčistění v roztoku sírové kyseliny, aby se v ustalovači nesrážela síra.

Vybílení postupovalo skoro vždy dobře. Jediné, když jsem převolal, šlo to zvolna, zbyly stopy velmi patrné. Ale v ustalovači zmizel i takový obrázek zcela dostatečně.

Celou proceduru konám na jednu zápřež. Je to pohodlnější a jistější. Papír je dobře promočený, přijímá roztoky i vodu snadno; práce postupuje bez závady a při trochu zručnosti se želatina nepoškodí zrovna tak, jako při postupu děleném. Nešvara poškodí obrázek suchý jako mokrý, je tedy také pouhou theorii, že třeba po vyvíjení sušiti a pak teprve bíliti.

Možno, ale nikoliv radno nebo nutno.

Pracoval jsem na třech druzích papírů bromostříbrnatých: Gevaert Orthobrom č. 43. (drsný, rapidní, bílý), N G P II. (hladký bílý), Satrap B (drsný bílý).

Nejlepší jest po mém soudu Gevaertův. Po něm NPG, nejméně se mi zamlouvá Satrap.

Gevaertův papír dává velmi dobrý relief, není nutno upotřebiti příliš teplé vody, postup boptnání je rychlý. Barva

*) Fotografický Obzor r. č. 1912, str. 242 »O bromovém tisku olejovém«.

je přijímána snadno a stejnoměrně po dlouhou dobu, je-li jen trochu postaráno mokřými papíry pijavými o vlhkost ze spodu. Želatina snese mnoho. Možno do vrstvy v pravém slova smyslu bít štětcem, aniž by se porušila, vybíráme-li barvu pro násilnější kontrasty.

NPG II. zpracovává se též dobře. Avšak relief není tak výrazný, obraz olejový splývá jaksi, mnohdy se barva snadněji rozmazuje. Řídká barva je na tomto papíře dosti nebezpečna. Naproti tomu Gevaertův papír č. 43. snese i řídkou barvu, chceme-li docílit těžších stínů nebo široké massy barvy rozložit po obraze, abychom nabyli pomocí tvrdších světel dojmu rytiny.

Papír Satrap se mi zdá příliš utvrzen. Relief je nepatrný, vrstva na omak málo kluzká, boptnání volné; třeba použití vody teplejší. Zpracování pak sice neskytá zvláštních obtíží, ale pozor na řídkou barvu, zejména, obsahuje-li místo fermeže jen terpentýn.

Přednost bych tedy dal papíru Gevaertovu č. 43.

Barvy upotřebil jsem pro začátek od fy. Berger & Wirth v Lipsku, černé č. 2025. Je hustá, sotva ji nožem urýpneš.

Roztírati ji nutno velmi pečlivě, nechceme-li míti obrázky zrnitě hrubé; špatné rozetření bývá též příčinou nestejných míst, jemných i hrubších. Já na špachtli peněz litoval, zrovna tak, jako na různou výbavu další, velmi účelně sestavenou ve skříňkách Müllerových nebo Perscheidových. My literáti neoplýváme bohatstvím a proto nádobíčko mé fotografické je primitivní. Roztírám nožem na kusu skla; lhostejno, je-li matované nebo čisté, hladké. K rozředění byla mi dána fermež pod názvem „medium“. Je to drahá fermež a proto ji vícekrát nekoupím pod názvem oním, nýbrž od materialisty přímo, požádav fermeže nejlepší jakosti. Dále čistý francouzský terpentýn a čistý petrolej (jmenují to „petroleumessenz“), což obojí stejnými díly smíchám. Čisté fermeže vezmu kapku, směsi terpentýnu s petrolejem 2—3 kapky a společně rozetru na skle. K barvě se přidá maličko. Nejlépe jen tolik, mnoho-li se na odkapané špičce nože udrželo přilnavostí. Takto vlhkým nožem dobře barvu třítí, až je stejnoměrně vazká, bez krupek, silně nůž ke sklu lepící! Z této barvy vezmu trošku a vedle rozetru s kapkou oné směsi na skle. O kousek dále opět z této řídké barvy si upravím ještě řídké s více tekutiny. Ale ani tato řídká barva nesmí býti řídká jako fermež. Barvy se spotřebuje málo, proto asi jako hrášek velký výryp stačí na několik obrázků 10×15, kterýžto formát jsem zpracovával.

Obraz ve vodě změkčený kladu na mokré pijavé papíry položené na skle; to jest známé. Osouším starou vícekrát vypranou a nemodřenou plátěnou haděrkou, již jednou — dvakrát přes obrázek položím a plochou dlaně zlehka přeježu.

Nabarvuji štětcem jediným. Jde to, ale komu nezáleží na korunkách, radím koupiti štětce tři. Malý, prostřední a větší; asi čísla: 10, 13 nebo 15, 21 (dle cenníku Müllerova). To stačí na slušný formát. Mám ovšem na mysli štětce pro olejtisk, šikmo sestříhnuté.

Začátek radno pokládati za orientaci a opatření, aby vrstva nezaschla. Poťukám tedy celou plochu stejnoměrně barvou nejhustší, jaká vůbec chytne. Nechytne-li, nepatrnou stopou fermeže (směsi!) hustou barvu rozředím. Dotek budiž lehký a volný, žádné odskakování. Barvu nabírám do štětce poťukáním zásoby na skle. To, co do štětce vnikne, oťukám několikrát na čistém skle a na konec štětcem jaksi rozmáznou. Pak teprve, oťuknuv na konec, bez obavy přejdu na papír.

Stejnoměrně (mnohdy i v nebi zabarvenou) poťukanou kopii začnu vypracovávat kratšími doteky tvrdou barvou, zcela lehkými, které jaksi vybírají a zjemňují stopy štětce.

Nyní se obraz objevuje. Prudké doteky dávají hrubší zrno, jemné a časté pak jemné a spojitě. Prudkých krátkých radím jen k vybírání barvy. Dle potřeby — kde více barvy si přejeme, dle kontrastů, vezme se barva řidčí. Ale pozor! řidká je nebezpečná, maže se ráda! Kontrasty tedy, jak řečeno, dá ve stínech barva řidčí a prudčí úder ve světlech čistým štětcem, jež otírám o kus hladkého čistého papíru. Kdo má více štětců, vezme čistý.

Tato práce byla popsána podrobně již několikrát; nebudu ji déle rozváděti. Nikdo neřekne, jak se štětcem vládne, k tomu slova nestačí; praxe, jeden, dva pokusy, ozřejmí hnedle.

Chci upozorniti na charakter obrázků, jak mně se ukázal při různém „mediu“.

Tak zv. „medium“ čili fermež zaručuje snadné nabarvení, ale déle trvá, nutno mnohde i silně barvu vybírat. Hotový obraz je skoro vždy tvrdší, těžký ve stínech, značně lesklý; zejména ve stínech se svítí ještě po uschnutí. Schne dlouho, teprve po benzinové lázni je určitě suchý, ale i pak zcela nemizí lesk stínů. Koupal jsem v benzínu po 5 minut a přece zůstaly stopy lesku.

Terpentýn s petrolejem dává barvu bezlesklou, ale činí dojem obrázku, jenž jaksi vsákl do papíru. Je měkký, sameťový, dobře schne; výrazový je méně.

Terpentýn s petrolejem a kapkou fermeže je asi středem; dobře se zpracovává, dobře schne a po benzinové lázni je skoro bez lesku. Jen hluboké stíny jsou jemně hedvábného vzhledu. Také nabarvení je snadné, neboť stíny přijmou více barvy nežli bez fermeže a lze i světle čistěji vybrati.

Pokusil jsem se těžkou čern č. 2025 jmenované firmy lomiti hnědí. Daroval mi zdejší grafický ústav fy. Th. Böhm

trochu litografické barvy utřené jak oni používají pro kamenotisk. S barvou touto nutno býti opatrný. Je v ní sikativ. Schne rychleji, je řídká pro olejotisk, samotná se maže. Ve spojení s původně tvrdou barvou dává směs dobrou, vyžadující směsi terpentýnu s petrolejem a fermeží velmi maličko. Obrázky jsou pěkné, po benzinové lázni sametové, na omak drsné, dojmem leptu působící. Jenom upozorňuji, že nutno dobře barvy utřít, aby byl nový odstín stejnoměrný.

Retušuji hned po dokončení, dokavad je obraz vlhký. Později se retuš leskne, je znatelnější i když upotřebíme téže barvy se skla, již byl obraz nabarven.

Do benzínu vkládám asi za týden. A retuš gummou plastickou radím teprve nyní (obzvláště při silném nabarvení), chceme-li pracovat ve stínech. Po vygumování někdy opět koupu v benzínu, bych odstranil lesk těchto míst.

Nabarvování válcem dle Perscheida jsem nezkusil, protože na válec lituji peněz a zdá se mi práce ta poněkud fabričnou. Co zbývá pak na štětec? Kde je individualita? Není zrna, není známky ruky vedené duší.

Bromový olejotisk je vděčný, krásný způsob; vyniká nad gumotisk tím, že i v zimě může ten, kdo nemá obloukové lampy kopírovací, poříditi obrázky, do nichž lze vložit trochu svého cítění uměleckého. Arciť motiv obrazu musí býti oduševněn, aby se z něho mohlo vůbec něco udělat.

